

Wojciech Tomasz MODZELEWSKI

DOI 10.14746/ssp.2023.2.7

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0003-1049-2873

Aktywność zagraniczna (paradyplomacja) polskich województw na kierunku włoskim

Streszczenie: Podstawowym celem artykułu jest prezentacja aktualnego stanu współpracy zagranicznej (paradyplomacji) polskich samorządów wojewódzkich z partnerami z Włoch. W pierwszej, teoretycznej części pokazano istotę paradyplomacji, rozumianej jako zdolność jednostek samorządu terytorialnego do politycznych interakcji przestrzennych przekraczających granice państwa. W części empirycznej omówiono kierunki paradyplomacji polskich samorządów oraz polsko-włoskie partnerstwa regionalne. Starano się zweryfikować hipotezę, że samorzady wojewódzkie obok współpracy sąsiedzkiej, prowadzą także kooperację z partnerami geograficznie odległymi, czego przykładem są Włochy. W artykule zastosowano metody właściwe naukom społecznym, w tym studia przypadków oraz analizę ilościowo-jakościową.

Słowa kluczowe: paradyplomacja, umowy partnerskie regionów, Polska, Włochy

---

Wstęp

Procesy demokratyzacji i decentralizacji w Polsce w latach 90. XX w. objęły również sferę polityki zagranicznej. Uwzględniając tendencje globalne i europejskie, jednym z wymiarów kształtowania stosunków Polski z innymi państwami stała się aktywność zagraniczna samorządów terytorialnych, najpierw gmin, później także powiatów i województw. Polskie województwa oraz włoskie regiony – tworzące pierwszy szczebel zasadniczego podziału terytorialnego państwa, są w stanie podejmować współpracę samodzielnie (tj. bez pośrednictwa rządów centralnych), choć w granicach wyznaczonych przez prawo i politykę państwa.

W pierwszej, teoretycznej części artykułu odniesiono się do problemów terminologicznych oraz istoty paradyplomacji, rozumianej jako zdolność regionów do politycznych interakcji przestrzennych przekraczających granice państwa. W jego części empirycznej pokazano aktualny stan współpracy polskich samorządów wojewódzkich z partnerami

z Włoch. Starano się znaleźć odpowiedzi na kilka pytań badawczych: jaka jest skala paradyplomacji polsko-włoskiej?; jakie są przesłanki jej nawiązywania?; jakich dziedzin ona dotyczy?; jakie są jej typowe przejawy?; jak praktyka współpracy wpływa na zamierzenia zawarte w priorytetach współpracy zagranicznej? Odpowiedzi na powyższe pytania służyły weryfikacji hipotezy, że polskie województwa obok współpracy sąsiedzkiej, realizują paradyplomację również z państwami, z którymi Polska nie sąsiaduje, czego przykładem są Włochy.

W artykule zastosowano metody właściwe naukom społecznym, w tym analizę ilościowo-jakościową i studia przypadków. Analizie poddano literaturę przedmiotu oraz przeprowadzono własne badania obejmujące wszystkie polskie samorządy regionalne. Sięgnięto do ich dokumentów źródłowych, takich jak: uchwały o priorytetach współpracy zagranicznej, umowy, listy intencyjne, memoranda, deklaracje, protokoły, sprawozdania oraz inne dokumenty dotyczące paradyplomacji¹. Ważnym źródłem informacji była analiza zawartości stron internetowych badanych samorządów. Tematyka regionalna ma charakter interdyscyplinarny, natomiast w artykule zastosowano podejście politologiczne.

Paradyplomacja

Jednostki polskiego samorządu terytorialnego, od momentu ich utworzenia, podejmują aktywność zagraniczną, która jest przedmiotem naukowego zainteresowania, głównie: nauki o polityce i administracji, ekonomii i finansów, geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej. Nie wypracowano jednak wspólnych dla tego obszaru badawczego terminów oraz definicji, a te które określają aktywność zagraniczną samorządów, stosowane są niejednolicie. W obiegu naukowym funkcjonuje wiele terminów określających taką aktywność, np. współpraca zagraniczna, międzynarodowa, terytorialna, transnarodowa, transgraniczna, przygraniczna, ponadgraniczna, terytorialna, międzyterytorialna, międzysamorządowa, międzyregionalna, interkomunalna, intermunicipalna, sieciowa, transsuwerenna, subsydiarna, subnarodowa czy dyplomacja samorządowa (Modzelewski, 2019).

W naukach politycznych na przełomie lat 80. i 90. XX wieku pojawił się termin paradyplomacja, pierwotnie odnoszony do aktywności za-

¹ Pojęcie paradyplomacji, mimo że coraz popularniejsze w nauce, nie jest używane w oficjalnych dokumentach samorządów.

granicznej części składowych (regionów) państw federalnych, a później także unitarnych. Zyskiwał on coraz większą popularność na świecie, a w pierwszej dekadzie XXI wieku zaczął być stosowany także w Polsce, co potwierdza konstatację, że właściwie oddaje istotę oraz różnorodność zagranicznej aktywności jednostek samorządu terytorialnego. Pogłębiający się dyskurs naukowy zrodził konieczność uzgodnienia i uporządkowania teorii oraz metodologii, a także przyjęcia powszechnie akceptowanych ram pojęciowych tego zjawiska, co ułatwiłoby np. badania porównawcze czy uogólnianie hipotez. Podejmowano próby konceptualizacji paradyplomacji i osadzenia jej w określonej perspektywie teoretycznej, widzianej przez pryzmat zmiany postrzegania rzeczywistości międzynarodowej, czynione m.in. przez Petera Bursensa i Janę Deforche (Bursens, Deforche, 2010), Aleksandra S. Kuznetsova (Kuznetsov, 2015) czy Jorge A. Schiavon (Schiavon, 2019).

Paradyplomację można zdefiniować jako zaangażowanie władz podmiotów subpaństwowych w stosunki międzynarodowe, poprzez budowanie kontaktów o charakterze formalnym i nieformalnym, zarówno stałych, jak i doraźnych, z zagranicznymi podmiotami publicznymi lub prywatnymi w celu realizacji interesów społeczno-ekonomicznych, kulturalnych i politycznych, a także każdy inny wymiar ich aktywności międzynarodowej, zachodzącej w ramach konstytucyjnych kompetencji (Cornago, 1999, s. 40). Inaczej ujmując, jest to zdolność jednostek samorządu terytorialnego do politycznych interakcji przestrzennych przekraczających granice państwa, realizowana na warunkach określonych przez prawo państwa i w zgodzie z priorytetami jego polityki zagranicznej. Jak trafnie zauważył Kazimierz Jóskowiak: „Mimo pewnego zakresu kontroli ze strony właściwych władz państwowych, samorządy terytorialne dysponują określonym zakresem swobody, co pozwala traktować je jako odrębnych od państw uczestników stosunków międzynarodowych” (Jóskowiak, 2008, s. 12).

Wzrasta rola pozapaństwowych aktorów życia międzynarodowego, w tym podmiotów subpaństwowych. Ich aktywność powoduje rozszerzanie stosunków międzynarodowych o nowe dziedziny oraz poziomy życia państw i społeczeństw, a w konsekwencji wzrasta ich złożoność. Stosunki międzynarodowe charakteryzuje decentralizacja i żywiłość – co oznacza, że nie są one prowadzone, ani w pełni kontrolowane przez rządy państw (Molo, 2018, s. 15–16). Cechuje je także hybrydowość (Pietraś, 2008), wielopoziomowy proces dystrybucji władzy i powiązań między subsystemami międzynarodowymi, państwami i aktora-

mi pozapaństwowymi „pozbawionymi suwerenności” (Rosenau, 1990, s. 11), np. regionami.

Paradyplomacja jest wyrazem dostosowania regionów do współczesnych wyzwań, globalizacji i umiędzynarodowienia wielu sfer ich funkcjonowania, przenikania tego co międzynarodowe i wewnątrzpaństwowe, jest także istotnym przejawem ich samorządności. Obecność regionów w stosunkach międzynarodowych ułatwia budowanie bezpośrednich związków ponad granicami państw między aktorami usytuowanymi „poniżej państwa”, niedysponującymi podmiotowością prawnomiędzynarodową, generując typ państwa „wpleczonego” w wielopoziomowe zarządzanie (Hocking, 1999), co jest szczególnie widoczne w Unii Europejskiej.

Paradyplomacja w ciągu ostatnich dekad przeszła proces prawnego i politycznego ugruntowania, zmieniając postrzeganie tradycyjnej aktywności państwa w środowisku międzynarodowym. Należy ją analizować przez pryzmat tworzenia się nowych jakościowo relacji międzynarodowych, wielopoziomowości polityki zagranicznej państwa oraz decentralizacji jego dyplomacji. Jest jednym z przejawów zmiany tradycyjnego, westfalskiego modelu stosunków międzynarodowych z dominującą pozycją państwa. Współczesne państwa to aktorzy wielogłosowi, multi-aktorzy podejmujący wielowymiarową aktywność międzynarodową, m.in. z udziałem regionów (Duchacek, 1984; Neves, 2010). Jak to określił James N. Rosenau, dawny świat państwowo-centriczny zastąpiony został obecnie światem wielocentrycznym, na którego strukturę składają się setki tysięcy zróżnicowanych podmiotów pozapaństwowych (Rosenau, 1989, s. 8). Paradyplomacja nie stanowi konkurencji dla polityki zagranicznej państwa, jest jedynie jej istotnym uzupełnieniem. Państwo zachowało swoje znaczenie szczególnie w międzynarodowych stosunkach politycznych, ulegając ciągłej transformacji i dostosowując się do współczesnych wyzwań (Wolfish, Smith, 2000).

Paradyplomacja powoduje wyłanianie się równoległej struktury interakcji politycznych, komplementarnej do klasycznej dyplomacji państwa, którą powinna uzupełniać i wzbogacać. Realizowana jest w ramach tych samych sfer co dyplomacja klasyczna oraz niektórych jej rodzajów, głównie dyplomacji publicznej, kulturalnej i gospodarczej – obejmując jednak szerszy zakres działań niż wskazane rodzaje dyplomacji. Współkształtuje wizerunek państwa i jego społeczeństwa za granicą, wpływa na rosnące znaczenie nieformalnych, oddolnych kanałów porozumiewania, determinując elastyczność i zdolność wpływania na innych w ramach szeroko pojętej miękkiej siły (*soft power*) państwa (Neves, 2010).

Powiązanie paradyplomacji z klasyczną dyplomacją widoczne jest np. przez pryzmat realizowanych przez samorządy w środowisku międzynarodowym funkcji, które są zbliżone do funkcji dyplomatycznych. Sięgając do Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych, zawartej 18 kwietnia 1961 r., której stronami jest obecnie ponad 190 państw, w tym Polska, w jej art. 3 czytamy, że funkcje dyplomatyczne obejmują m.in.: a) reprezentowanie państwa wysyłającego w państwie przyjmującym; b) ochronę w państwie przyjmującym interesów państwa wysyłającego i jego obywateli, w granicach ustalonych przez prawo międzynarodowe; c) prowadzenie rokowań z rządem państwa przyjmującego; d) zaznajamianie się wszelkimi legalnymi sposobami z warunkami panującymi w państwie przyjmującym i z rozwojem zachodzących w nim wydarzeń oraz zdawanie z tego sprawy rządowi państwa wysyłającego; e) popieranie przyjaznych stosunków pomiędzy państwem wysyłającym a państwem przyjmującym oraz rozwijanie pomiędzy nimi stosunków gospodarczych, kulturalnych i naukowych (*Konwencja wiedeńska*)².

Odnosząc powyższe do aktywności zagranicznej regionów, ich przedstawiciele za granicą: reprezentują swoje regiony i występują w ich imieniu³, chronią ich interesy, dbają o wizerunek publiczny samorządu województwa, prowadzą skuteczną komunikację, negocjują i podpisują porozumienia oraz inne akty (m.in. memoranda, listy intencyjne, protokoły uzgodnień, plany pracy), zaznajamiają się z warunkami panującymi w odwiedzanych samorządach (np. w zakresie funkcjonowania administracji, demokracji i e-demokracji, społeczeństwa obywatelskiego czy stopnia wykorzystania funduszy unijnych), promują swoje regiony na arenie międzynarodowej (np. w zakresie przyciągania inwestorów czy turystów), działają na rzecz rozwijania przyjaznych międzyregionalnych stosunków w różnych dziedzinach.

Dodać należy, że w paradyplomacji używa się elementów protokołu dyplomatycznego, rozumianego jako zbiór reguł właściwego postępowania i zachowania w kontaktach urzędowych. Protokół jest sztuką i narzędziem komunikacji międzyludzkiej, który łączy dyplomatyczne formy,

² Dodać należy, że wyliczenie tych funkcji nie tworzy katalogu zamkniętego.

³ Istotą dyplomacji jest reprezentacja, co w paradyplomacji najlepiej pokazuje tworzenie zagranicznych biur regionalnych, np. przy Unii Europejskiej. Pełnią one, obok funkcji reprezentacyjnej, także inne funkcje na rzecz regionu: informacyjną, promocyjną, łącznikową. Ich działalność stanowi uzupełnienie oficjalnych kontaktów dyplomatycznych państwowej służby dyplomatyczno-konsularnej (zob. Hryniewicz-Filipkowska, 2012).

ceremonię i etykietę – jest umiejętnością, którą przedstawiciele samorządów powinni stosować (por. Modrzyńska, 2015).

Kierunki polskiej paradyplomacji

Celem porównania Włoch do innych kierunków aktywności polskich samorządów terytorialnych, sięgnięto do wybranych badań ogólnopolskich.

Związek Miast Polskich (ZMP) w 2009 r. przeprowadził badania ankietowe skierowane do wszystkich polskich samorządów, według których liczba zagranicznych partnerstw w Polsce przekraczała 4 tysiące (w tym 220 na poziomie regionalnym) i dotyczyły one 63 państw⁴. Najwięcej umów zawarto z partnerami z Niemiec i Ukrainy, a dalej: Czech, Francji, Słowacji, Węgier, Litwy, Włoch, Rosji i Holandii. Natomiast na poziomie województw liderami były: Ukraina, Niemcy i Włochy (19 umów) (*Współpraca partnerska...*, 2009, s. 45).

W badaniach Instytutu Spraw Publicznych z 2012 r. obejmujących wszystkie samorzady terytorialne w Polsce, 72% jednostek, które prześłały wypełnioną ankietę⁵ deklarowało współpracę międzynarodową. Wymieniono łącznie 57 państw, a pierwszą dziesiątkę stanowiły: Niemcy, Ukraina, Francja, Litwa, Węgry, Słowacja, Włochy, Czechy, Rosja i Białoruś (Fuksiewicz, Łada, Wenerski, 2012, s. 22–23).

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (PISM) w 2014 r. przeprowadził badania na próbie 64 wybranych jednostek⁶, które pokazały 629 relacji partnerskich, z czego 17 stanowiło średnią liczbę relacji dla urzędów marszałkowskich. Dotyczyły one 54 państw, a liderami pozostawały Niemcy, a po nich: Ukraina, Włochy, Francja, Rosja (określona jako kierunek „trudny politycznie”), Szwecja, Czechy, Litwa, Słowacja i Białoruś (Skorupska, 2015, s. 35, 90).

---

⁴ W porównaniu z podobnymi badaniami ZMP z 2003 r. ich liczba w ciągu 6 lat wzrosła prawie dwukrotnie, a na poziomie województw wzrosła ze 167 do wspomnianych 220.

⁵ Na ponad 2,8 tysiąca jednostek samorządowych w Polsce uzyskano jedynie 326 wypełnionych ankiet: 155 z gmin wiejskich, 49 z powiatów, 109 z miast i 13 z województw.

⁶ Obejmujących 16 urzędów marszałkowskich, 16 byłych miast wojewódzkich, 16 miast średniej wielkości siedzib powiatów oraz 16 mniejszych jednostek samorządowych.

Dwa lata później PISM pogłębił badania na poziomie samorządów regionalnych, z których wynikało, że wszystkie województwa miały zagranicznych partnerów, deklarując łącznie 289 relacji z 39 państwami. Najliczniejsze dotyczyły: Ukrainy (która po raz pierwszy została liderem zestawień) oraz Niemiec, Włoch, Francji, Rosji i Chin. 72% z nich były to relacje aktywne, tj. realizowane w ciągu ostatnich 2 lat. Odnotowano także widoczną dysproporcję między partnerstwami nieaktywnymi a aktywnymi na kierunku rosyjskim i włoskim (gdzie z 23 partnerstw aż 11 nie podejmowało w ostatnim czasie żadnych wspólnych działań) (Sko-rupska, 2016, s. 143–144).

W badaniu przeprowadzonym w 2016 r., na zlecenie Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego (NIST)⁷, obejmującym samorzady miejskie ze 100 miast, odnotowano kontakty z 33 państwami, a liderami pozostawały Niemcy, a następnie: Ukraina, Francja, Białoruś, ChRL, Czechy oraz Włochy *ex aequo* z Wielką Brytanią, Węgrami i Litwą (po 12 partnerstw) (Szewczak, Ganczar, Jaszczuk, 2016, s. 10; Wieczorek, Szewczak, 2018, s. 67).

Podsumowując przytoczone badania, wyraźnie widać że współpraca polskich samorządów obejmuje przede wszystkim państwa: europejskie, członków Unii Europejskiej i sąsiedzkie. Dla zdecydowanej większości samorządów obszar geograficzny stanowi ważne kryterium doboru partnerów, a sąsiedzkość jest naturalnym czynnikiem zachęcającym do współpracy.

Przykład Włoch pokazuje jednak, że polskie województwa chętnie nawiązują relacje także z partnerami, z którymi nie sąsiadują. Głównym powodem zainteresowania regionami włoskimi w latach 90. XX wieku była możliwość zdobycia doświadczeń w zakresie funkcjonowania samorządów i korzystania z funduszy unijnych. Co ciekawe, początki paradyplomacji we Włoszech, podobnie jak w Polsce, datowane są na lata 90. XX wieku, a jej intensyfikacja na poziomie regionalnym na pierwszą dekadę XXI wieku. Wiązało się to z reformami prawno-administracyjnymi w tym państwie, m.in. zmianami konstytucyjnymi z 2001 r. wprowadzającymi nowy podział kompetencji między organami władzy centralnej a regionami, zwiększając ich autonomię (Palermo, 2007, s. 200–201). Zacieśnianie współpracy wynikało także z członkostwa Polski w Unii Europejskiej oraz zmian instytucjonalnych Unii.

---

⁷ Na temat krytycznej analizy tych badań oraz zmian instytucjonalnych związanych z paradyplomacją w Polsce zob. Ksenicz, 2018.

Nawiązywanie relacji determinowały także takie czynniki jak: członkostwo w zrzeszeniach międzynarodowych, obecność Polonii we Włoszech, podobieństwa między regionami (np. atrakcyjność turystyczna) i konieczność rozwiązywania podobnych problemów oraz wynikające stąd tzw. kryterium projektowe tj. szukanie partnera do konkretnego projektu finansowanego ze środków UE. Ponadto, w paradyplomacji (podobnie jak w dyplomacji) ważne są kontakty osobiste, nie tylko w inicjowaniu współpracy, ale także w jej kontynuacji np. po zmianie władzy wynikającej z procesu wyborczego. Wreszcie, współpraca zainicjowana na poziomie gminy czy powiatu przekładała się niekiedy na województwo (lub na odwrót), czemu sprzyjało wspólne uczestnictwo w wydarzeniach z udziałem zagranicznych partnerów (por. Skorupska, 2015, s. 63–65).

Polsko-włoska współpraca regionalna

Obecnie 12 województw ma podpisane umowy o współpracy z Włochami i są nimi: dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, lubelskie, lubuskie, łódzkie, mazowieckie, opolskie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie.

Tabela 1

Polsko-włoskie partnerstwa

Polskie województwo	Włoski partner
Dolnośląskie	Emilia-Romania (umowa z 2004 r.)
Kujawsko-pomorskie	Marche i Wenecja Euganejska (umowy z 1999 r.)
Lubelskie	Wenecja Euganejska (umowa z 2009 r.)
Lubuskie	Abruzja (umowa z 2003 r.)
Łódzkie	Piemont (umowa z 2000 r.), Umbria (protokół uzgodnień z 2006 r.)
Małopolskie	–
Mazowieckie	Wenecja Euganejska (umowa z 2000 r.)
Opolskie	Bazylikata (umowa z 1999 r.)
Podkarpackie	–
Podlaskie	Bolzano (umowa z 2003 r.)
Pomorskie	–
Śląskie	–
Świętokrzyskie	Friuli-Wenecja Julijska (umowa z 1999 r.)
Warmińsko-mazurskie	Dolina Aosty (umowa z 1999 r., aneks z 2005 r.), Umbria (umowa z 2018 r.)
Wielkopolskie	Emilia-Romania (umowa z 2016 r.), Marche (list intencyjny z 1999 r.)
Zachodniopomorskie	Apulia (umowa z 2008 r.)

Źródło: Opracowanie własne.

Określenie „polsko-włoskie partnerstwa” oznacza kooperację realizowaną na podstawie wskazanych wyżej porozumień. Najczęściej samorządy prowadzą współpracę i dopiero na pewnym jej etapie decydują się na jej sformalizowanie, zawierając: umowę partnerską, list intencyjny, protokół uzgodnień lub inny, podobny dokument. Zdarza się także, że na fali różnorodnych procesów (np. wspomnianego poszukiwania partnerów w latach 90. XX wieku) czy korzystając z nadarzającej się okazji (np. wizyty za granicą lub inicjatywy przedstawicielstwa dyplomatycznego) podpisują umowę z określonym regionem. W następnych latach po jej podpisaniu, brakuje jednak woli kontynuowania współpracy. Na przykład, województwo podlaskie podpisało z Lombardią list intencyjny o współpracy, ale od kilku lat nie ma żadnych jej przejawów. Współpraca sformalizowana nie zawsze więc przekłada się na intensyfikację kooperacji, choć dostrzec można także proces odwrotny – intensywną współpracę niesformalizowaną, realizowaną bez umów partnerskich. Na przykład, województwo małopolskie współorganizowało w czerwcu 2022 r. w Krakowie „Dni Toskanii”, a w lipcu „Dni Małopolski w Toskanii” – projekt, którego celem była promocja województwa, wymiana doświadczeń oraz zacieśnienie współpracy na rzecz rozwoju turystyki w obu regionach⁸.

Na kierunku włoskim występuje stosunkowo dużo partnerstw mniej aktywnych lub nieaktywnych, co potwierdza konstatację, że kooperacja z bliżej położonymi regionami jest zazwyczaj bardziej intensywna. W konsekwencji niektóre, choć nieliczne, samorządy przyjmują uchwały o zakończeniu współpracy i powiadamiają o tym swych niedawnych partnerów. Natomiast w przypadku umów terminowych (zawartych najczęściej na 5 lat), upływ czasu powoduje ich wygaśnięcie. I tak, województwo podkarpackie współpracowało z Friuli-Wenecją Julijską (umowa z 1999 r. oraz protokół wykonawczy z 2001 r.) oraz Molise (umowa z 2000 r. i protokół wykonawczy z 2003 r.) i obydwie umowy wygasły. Podobnie województwo śląskie miało podpisane formalne porozumienie z Lombardią, które wygasło w 2005 r.

Zaprzestanie współpracy lub nawiązanie nowej jest powodem uaktualniania priorytetów współpracy zagranicznej województwa, a kolejne

---

⁸ Akcję zrealizowano w ramach projektu „Małopolska – cel podróży”, finansowanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020. Zob. *POT wsparła Dni Małopolski w Toskanii*, 26.07.2022, <https://www.pot.gov.pl/pl/nawosci/wiadomosci-z-pot/pot-wsparla-dni-malopolski-w-toskanii>, 12.06.2023; *Małopolska i Ryglice w Toskanii*, 23.07.2022, <http://ryglice-okolice.pl/wiadomosci/item/12194-malopolska-i-ryglice-w-toskanii>, 12.06.2023.

wersje priorytetów w dużej części stanowią kontynuację zapisów poprzednich, poddanych stosownym uzupełnieniom. W efekcie, tak zmienione priorytety w coraz większym stopniu pokazują faktycznie realizowaną paradyplomację. Odwołując się do kilku przykładów, wspomniane województwo podkarpackie przyjęło po raz pierwszy uchwałę o priorytetach w 1999 r.⁹, a następnie zmieniało ją w latach: 2008¹⁰, 2010¹¹ i 2021¹². W 2010 r. podkreślano znaczenie kontynuacji współpracy z regionami partnerskimi z państw Unii Europejskiej, w tym z Włoch, a w 2021 r. jest mowa o kontynuacji i rozwoju współpracy województwa podkarpackiego z regionami państw Unii Europejskiej, ale już nie wymienia się Włoch.

Województwo podlaskie przyjęło priorytety w 1999 r.¹³, które zaktualizowało w 2006 r.¹⁴ W tej nadal obowiązującej uchwale czytamy, że: „na mocy podpisanych porozumień o współpracy i deklaracji partnerstwa, kontynuowane będzie współdziałanie z Autonomiczną Prowincją Bolzano (Włochy), Autonomiczną Prowincją Trydent (Włochy) i Regionem Lombardii (Włochy)”¹⁵. Obecnie dotyczy ona tylko Bolzano, a w przypadku Trydentu i wspomnianej już Lombardii – od wielu lat trudno wskazać jakiegokolwiek jej przejawy.

W aktualnych priorytetach województwa lubelskiego z 2020 r.¹⁶, zmieniających te z roku 1999¹⁷, czytamy: „Samorząd Województwa Lubelskiego ceni potencjał dotychczas nawiązanych umów z włoskim regionem Wenecja Euganejska (*Veneto*) i potwierdza znaczenie kontynuacji współpracy w zależności od zainteresowania ze strony regionu partnerskiego. Jednocześnie na bazie doświadczeń i nawiązanych kontak-

⁹ Uchwała nr VIII/60/99 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 23 czerwca 1999 r.

¹⁰ Uchwała nr XVIII/283/08 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 25 stycznia 2008 r.

¹¹ Uchwała nr XLIII/811/10 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 24 lutego 2010 r.

¹² Uchwała nr XL/663/21 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 września 2021 r.

¹³ Uchwała nr XVIII/111/99 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 28 grudnia 1999 r.

¹⁴ Uchwała nr XXXVII/480/06 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 10 kwietnia 2006 r.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Uchwała nr XXII/358/2020 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 21 grudnia 2020 r.

¹⁷ Uchwała Nr XII/133/99 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 sierpnia 1999 r.

tów między instytucjami będzie rozważana możliwość zawarcia umów o współpracy międzyregionalnej z innymi regionami włoskimi, w szczególności z Sycylią, Apulią i Lacjum¹⁸.

Natomiast województwo świętokrzyskie w uchwale o priorytetach współpracy zagranicznej z 2010 r.¹⁹ wyróżnia trzy kierunki swojej aktywności: 1) regiony w krajach członkowskich UE, wymieniając tu m.in. Friuli-Wenecję Julijską; 2) regiony z krajów sąsiadujących, niebędących członkami UE; 3) regiony w krajach pozaeuropejskich. Współpraca z jedynym wskazanym tam regionem włoskim jest sporadyczna²⁰. Podobna sytuacja jest w przypadku województwa pomorskiego i Ligurii, wymienionej w jego uchwale o priorytetach współpracy zagranicznej²¹.

Należy zauważyć, że jeśli województwo nie ma włoskiego partnera, nie oznacza to braku kontaktów. Na przykład, województwo śląskie podejmowało próby nawiązania współpracy poprzez Konsulat Generalny RP w Mediolanie oraz Ambasadę RP w Rzymie, ze wskazaniem na współpracę z Lombardią lub Piemontem. W 2022 r. zrealizowało misję gospodarczą w Mediolanie i Turynie firm z województwa reprezentujących branże: medyczną, farmaceutyczną i IT – wspartą przez Włoską Izbę Przemysłowo-Handlową w Polsce. Ponadto fakt, że samorząd ma podpisaną umowę z danym partnerem, nie oznacza zamykania się na współpracę z innymi. Na przykład, poza działaniami wynikającymi z umowy województwa świętokrzyskiego z Friuli-Wenecją Julijską, zrealizowano także w ostatnich latach projekty z Bolzano, Marche i Molise²².

Warto zwrócić uwagę, że w jednym przypadku mamy do czynienia z asymetrycznością administracyjną partnerów, którzy są usytuowani na różnych poziomach struktury administracyjno-terytorialnej. Chodzi o porozumienie województwa podlaskiego i prowincji Bolzano, poło-

---

¹⁸ Uchwała nr XXII/358/2020 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 21 grudnia 2020 r.

¹⁹ Uchwała Nr XLI/731/10 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 27 września 2010 r.

²⁰ Jedyną aktywnością na tym kierunku w ostatnich latach były inicjatywy „Polak Roku we Włoszech 2021” i „Odważne Kobiety 2022”, współorganizowane ze Związkiem Polaków w Kalabrii.

²¹ Uchwała nr 463.XXII/08 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 26 maja 2008 r.

²² W ramach programu Interreg Europe 2021–2027, zrealizowano projekty: „CORE Composting in Rural Environments” (z Bolzano), „NACAO Nature-based Carbon Offsets” (z Marche), „SYSTOUR Systemic approach for sustainable tourism strategies in rural areas” (z Molise).

żonej w regionie Trydent-Górna Adyga²³. Podobnie, województwo warmińsko-mazurskie współpracowało z prowincją Perugia na podstawie umowy z 2009 r., która była efektem wieloletnich kontaktów stolicy regionu Olsztyna i kilku tamtejszych powiatów z prowincją i miastem Perugia – stolicą regionu Umbria²⁴. W 2017 r. na wniosek strony włoskiej przeniesiono współpracę na poziom regionalny, wypowiadając umowę z Perugią i jednocześnie przyjmując projekt porozumienia z regionem Umbria²⁵.

Czasem paradyplomacja polskich regionów ma dłuższy rodowód, zapoczątkowany w strukturach administracyjno-terytorialnych przed rokiem 1999, która jest kontynuowana i odnowiona w nowych układach, czego przykładem jest kooperacja województwa dolnośląskiego z Emilia-Romania zapoczątkowana przez województwo wrocławskie.

Podobnie, kontakty z Regionem Autonomicznym Doliny Aosty województwo olsztyńskie nawiązało w 1998 r., a w styczniu 1999 r. odbyła się w Aościę promocja nowo powstałego województwa warmińsko-mazurskiego, zorganizowana przy okazji miejscowych targów rzemiosła „Fiera di Sant’Orso”. Stosunkowo szybko, bo już w kwietniu 1999 r., podpisano nową umowę o współpracy międzyregionalnej. Ustalono, że dotyczyć ona będzie w szczególności wymiany informacji i doświadczeń w zakresie: ochrony środowiska, ochrony zdrowia, promocji w dziedzinie szkolnictwa i kultury, popierania rozwoju stosunków pomiędzy uniwersytetami i ośrodkami badawczo-rozwojowymi, szkolenia zawodowego, w sektorze turystyki i sportu, prac badawczych systemów transportu i łączności, produkcji rolno-spożywczej, działalności gospodarczej, ze szczególnym uwzględnieniem wspierania kontaktów pomiędzy przedstawicielami i organizacjami małych i średnich przedsiębiorstw, promowania rozwoju

---

²³ Porozumienie o współpracy pomiędzy Województwem Podlaskim (Rzeczpospolita Polska) a Autonomiczną Prowincją Bolzano (Republika Włoska), sporządzone w Białymstoku dnia 2 października 2003 r.

²⁴ Kontakty zostały zainicjowane w 2000 r. przez Związek Gmin Warmińsko-Mazurskich, a trzy lata później realizowano projekt „Działania na rzecz rozwoju i doskonalenia turystyki wiejskiej na Warmii i Mazurach”, którego polskimi partnerami byli: samorząd województwa, Związek Gmin Warmińsko-Mazurskich, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski oraz kilka powiatów. W 2006 r. w Olsztynie otwarto nawet Biuro Promocji Perugii.

²⁵ Informacja o realizacji współpracy międzynarodowej Województwa Warmińsko-Mazurskiego w 2017 roku, https://warmia.mazury.pl/images/Departamenty/Departament_Wspolpracy_Miedzynarodowej/Informacja_roczna_o_WM_2017.pdf, 10.11.2023 r.

stosunków pomiędzy instytucjami miejscowej administracji²⁶. Umowa ta została uzupełniona aneksem z kwietnia 2005 r., w którym czytamy, że strony potwierdzają wolę kontynuowania i pogłębiania wzajemnych wymian w ramach sześciu kierunków współpracy: 1) współpracy samorządów lokalnych; 2) programu „Poprawa jakości usług gastronomicznych i hotelarskich w regionie Warmii i Mazur; 3) współpracy uniwersytetów; 4) targów Św. Ursyna; 5) współpracy w dziedzinie rolnictwa; 6) współpracy mediów (telewizja, radio, prasa itp.)²⁷.

Warmia i Mazury realizuje z partnerami z Włoch m.in. szereg inicjatyw kulturalnych. I tak, zespoły folklorystyczne z Doliny Aosty i Perugii uczestniczą w Olsztyńskim Lecie Artystycznym, a polscy rycerze-rekonstruktorzy w historycznej inscenizacji „Donazione della Santa Spina” na zamku w Montone. Wykorzystanie kultury w paradyplomacji stanowi ważne narzędzie w budowaniu relacji z zagranicznymi partnerami oraz w przyciąganiu turystów oraz inwestorów. Kultura bowiem stanowi potencjalną siłę napędową zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego regionów, odgrywając istotną rolę w stosunkach międzynarodowych oraz stając się instrumentem paradyplomacji (Łozińska, 2023, s. 188–189).

Kooperacja dotyczy także projektów systemowych i szkoleniowych (finansowanych ze środków Unii Europejskiej) głównie w zakresie: gastronomii, hotelarstwa, agroturystyki i produkcji rolno-spożywczej. Włosi brali udział w projekcie „Poprawa jakości usług gastronomicznych i hotelarskich w regionie Warmii i Mazur w latach 2004–2013”, polegającym na wymianie doświadczeń między szkołami gastronomicznymi i hotelarskimi oraz na modernizacji struktury nauczania zawodowego w szkołach o profilu gastronomicznym. W 2012 r. zrealizowano projekt „Tradycyjne Buon Appetito na Warmii i Mazurach” w zakresie szkoleń w branży gastronomiczno-hotelarskiej, w którym brali udział członkowie sieci „Dziedzictwo Kulinarne Warmii i Mazur i Powiśla” oraz kadra z Akademii Smaków (Università dei Saporì) z Perugii²⁸. Natomiast

---

²⁶ Porozumienie o współpracy zawarte pomiędzy Marszałkiem Województwa Warmińsko-Mazurskiego a Prezydentem Autonomicznego Regionu Valle d’Aosta, podpisano w Olsztynie dnia 11 kwietnia 1999 r.

²⁷ Aneks do Porozumienia o współpracy z 11 kwietnia 1999 r. pomiędzy Samorządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego a Rządem Autonomicznego Regionu Valle D’Aosta na lata 2005–2007.

²⁸ Zob. Informacja o realizacji współpracy międzynarodowej Województwa Warmińsko-Mazurskiego w 2012 roku; <https://warmia.mazury.pl/images/Departamenty/>

w 2019 r. tj. po zawarciu porozumienia z Umbrią²⁹, zrealizowano m.in. projekt „Ekonomia społeczna i spółdzielczość socjalna w rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej”, którego partnerami były lokalne grupy działania „Brama Mazurskiej Krainy”, „Warmiński Zakątek” i Alta Umbria S.R.L.³⁰ Stałym, wieloletnim elementem współpracy są prezentacje wyrobów rzemieślniczych z Warmii i Mazur na Targach Św. Ursyna w Aości.

Paradyplomacja na kierunku włoskim powinna uwzględniać różnice tamtejszych regionów, zarówno w zakresie kultury, historii, procesów regionalizacji oraz statusu prawnego. Nie można bowiem porównywać siły oddziaływań paradyplomatycznych silnych ośrodków regionalnych zlokalizowanych na północy, ze słabszymi i biedniejszymi z południa kraju. Rozwój paradyplomacji północnych Włoch jest znaczący, bardziej profesjonalny i przemyślany, natomiast paradyplomacja regionów południowych jest nieco bardziej eksperymentalna, a działania z nią związane zachowawcze (Łozińska, 2023, s. 260). Ponadto silne regiony z północy mają większe środki, aby zaznaczyć swoją obecność i widoczność w instytucjach europejskich (Vdovychenko, 2019, s. 22). Kierunki włoskiej paradyplomacji nie są zatem jednorodne i uniwersalne, ale są różne – tak jak zróżnicowane są włoskie regiony.

Pamiętając, że paradyplomacja może zachodzić również poprzez struktury wielostronne i mimo, że nie dotyczy to poziomu regionalnego, warto wskazać przykład Cittaslow – Międzynarodowej Sieci Miast Dobrego Życia, która powstała we Włoszech. Jej głównym celem jest polepszanie jakości życia mieszkańców i przybliżanie kultury „dobrego życia”. Miasta należące do sieci stawiają na działania prospołeczne i prośrodowiskowe, dbając o zachowanie swojego niepowtarzalnego charakteru, np. poprzez pielęgnowanie lokalnej wytwórczości i kuchni. Na świecie należy do niej ponad 260 miast z 30 państw, a z Polski 36 miast (zrzeszonych w Polskiej Krajowej Sieci Miast Cittaslow), w tym aż 24 z województwa warmińsko-mazurskiego³¹. Innym przykła-

---

Departament_Wspolpracy_Miedzynarodowej/dokumenty/Informacja_o_realizacji_wspolpracy_mi%C4%99dzynarodowej_2012.pdf, 11.11.2023.

²⁹ Porozumienie pomiędzy Województwem Warmińsko-Mazurskim a Regionem Umbria, sporządzone w Brukseli dnia 9 października 2018 r.

³⁰ Realizacja projektu służyła trwałej współpracy na rzecz rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich, poprzez przepływ wiedzy i doświadczeń we wdrażaniu innowacyjnych rozwiązań, rozwoju turystyki i kreowania produktów turystycznych, przy zachowaniu dziedzictwa kulturowego regionów.

³¹ O Cittaslow, <https://www.cittaslowpolska.pl/index.php/pl/o-cittaslow>, 5.06.2023.

dem współpracy wielostronnej jest podpisane w 2009 r. porozumienie regionów z Polski, Włoch, Czech, Słowacji i Austrii – lobbujących na rzecz budowy korytarza transportowego „Północ–Południe” (Bałtyk–Adriatyk). Jego komponentem jest Stowarzyszenie Polskich Regionów Korytarza Transportowego Bałtyk–Adriatyk, zrzeszające województwa: kujawsko-pomorskie, łódzkie, śląskie, mazowieckie, wielkopolskie, zachodnio-pomorskie, pomorskie³².

Wnioski

Obecnie regiony są ważnymi aktorami dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości międzynarodowej, zajmując się tym co tradycyjnie określa się mianem „niskiej polityki”, np. promocją inwestycji, turystyki czy wymianą kulturalną. Stanowi to kontrast w stosunku do „wysokiej polityki” realizowanej przez centrum, związanej np. z bezpieczeństwem i wojskowością. Innymi słowy, paradyplomacja jest projekcją krajowych kompetencji regionów za granicą w zakresie „niskiej polityki”, będąc ważnym przejawem ich samorządności oraz jednym z instrumentów realizacji przypisanych im zadań. Paradyplomacja jest traktowana przede wszystkim jako narzędzie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów, podnoszenia ich konkurencyjności gospodarczej oraz promocji. Prowadzi do wymiany doświadczeń i wykorzystania dobrych praktyk np. w zakresie poprawy jakości działania instytucji administracyjnych, zarządzania gospodarką regionalną, absorpcji funduszy UE oraz stymuluje realizację wspólnych przedsięwzięć.

Powyższe cele i sfery współpracy widoczne są także w kooperacji z regionami włoskimi, które lokują się w czołówce kierunków polskiej paradyplomacji regionalnej³³. Dwanaście polskich województw zawarło łącznie 14 umów, 1 list intencyjny i 1 protokół uzgodnień z 10 regionami (na 20 istniejących) oraz 1 prowincją Włoch. Dominują pojedyncze partnerstwa, ale np. z Wenecją Euganejską współpracują 3 województwa, a z Umbrią, Marche i Emilią-Romanią po 2 województwa. Zdecydowana większość partnerstw dotyczy regionów z północy Włoch, a jedynie dwa

---

³² Stowarzyszenie Polskich Regionów Korytarza Transportowego Bałtyk–Adriatyk, <https://www.portalmorski.pl/stowarzyszenie-polskich-regionow-korytarza-transportowego-baltyk-adriatyk>, 5.06.2023.

³³ Oprócz przywołanych już badań, np. wśród województw Polski wschodniej włoskie regiony zajmują nawet drugie miejsce, tuż po Ukrainie (Modzelewski, 2021).

(Bazylikata i Apulia) są z południa, co jest m.in. efektem różnic w potencjałach tamtejszych regionów.

Dla większości polskich samorządów odległość to ważne kryterium doboru partnerów, a bliskość ich położenia i wspólne problemy transgraniczne są naturalnymi czynnikami zachęcającymi do współpracy. Przykład Włoch pokazuje jednak, że województwa zainteresowane są także współpracą z dalszymi, nie sąsiedzkimi regionami, a wspólne projekty i promocja w zakresie kultury, turystyki i gospodarki – są czynnikami decydującymi o atrakcyjności tego kierunku.

Interesy konkurencyjne: Autor oświadczył, że nie istnieje konflikt interesów.

Competing interests: The author has declared that no competing interests exists.

Wkład autorów

Konceptualizacja: Wojciech T. Modzelewski

Analiza formalna: Wojciech T. Modzelewski

Metodologia: Wojciech T. Modzelewski

Opracowanie artykułu – projekt, przegląd i redakcja: Wojciech T. Modzelewski

Authors contributions

Conceptualization: Wojciech T. Modzelewski

Formal analysis: Wojciech T. Modzelewski

Methodology: Łukasz Wojcieszak

Writing – original draft, review and editing: Wojciech T. Modzelewski

Bibliografia

- Bursens P., Deforche J. (2010), *Going Beyond Paradiplomacy? Adding Historical Institutionalism to Account for Regional Foreign Policy Competences*, „The Hague Journal of Diplomacy”, nr 5, s. 151–171.
- Cornago N. (1999), *Diplomacy and Paradiplomacy in the Redefinition of International Security: Dimensions of Conflict and Co-operation*, „Regional & Federal Studies”, vol. 9, nr 1, s. 40–57.
- Duchacek I. D. (1984), *The International Dimension of Subnational Self-Government*, „Publius. The Journal of Federalism”, vol. 14, nr 4, s. 5–31.

- Fuksiewicz A., Łada A., Wenerski Ł. (2012), *Współpraca zagraniczna polskich samorządów. Wnioski z badań*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.
- Hocking B. (1999), *Patrolling the 'Frontier': Globalization, Localization and the 'Actorness' of Non-Central Governments*, „Regional & Federal Studies”, vol. 9, nr 1, s. 17–39.
- Hryniewicka-Filipkowska W. (2012), *Dyplomacja czy delegacja samorządowa za granicą? Charakter zagranicznych biur polskich województw*, „Białostockie Studia Prawnicze”, nr 2, s. 135–143.
- Jóskowiak K. (2008), *Samorząd terytorialny w procesie integracji europejskiej. Polskie doświadczenia i wnioski na przyszłość*, Uniwersytet Śląski, Katowice.
- Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych*, sporządzona w Wiedniu dnia 18 kwietnia 1961 r., Dz. U. 1965, Nr 37, poz. 232.
- Ksenicz I. (2018), *Współpraca międzynarodowa miast polskich – wokół raportu Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego*, „Samorząd Terytorialny”, nr 1–2, s. 150–156.
- Kuznetsov A. S. (2015), *Theory and Practice of Paradiplomacy. Subnational Governments in International Affairs*, New York.
- Łozińska O. (2023), *Paradyplomacja kulturalna na przykładzie wybranych regionów włoskich – rozprawa doktorska*, Szczecin, <https://repo.usz.edu.pl/item/viewer?id=7834>, 8.11.2023.
- Modrzyńska J. (2015), *Protokół dyplomatyczny i jego zastosowanie podczas oficjalnych uroczystości na szczeblu regionalnym, krajowym i międzynarodowym*, „Samorząd Terytorialny”, nr 9, s. 58–68.
- Modzelewski W. T. (2019), *Dylematy w określaniu aktywności zagranicznej samorządów terytorialnych – kategoria paradyplomacji*, „Samorząd Terytorialny”, nr 3, s. 15–29.
- Modzelewski W. T. (2021), *Kierunki geograficzne paradyplomacji województw Polski Wschodniej*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia Sectio K”, vol. XXVIII, 1, s. 161–179.
- Molo B. (2018), *Stosunki międzynarodowe – pojęcie, zakres oraz forma z perspektywy wybranych teorii i podejść badawczych*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, nr 3, s. 13–28.
- Neves M. S. (2010), *Paradiplomacy, Knowledge Regions and the Consolidation of "Soft Power"*, JANUS.NET e-journal of International Relations, vol. 1, nr 1, <https://www.redalyc.org/pdf/4135/413536166002.pdf>, 10.06.2023.
- Palermo F. (2007), *The Foreign Policy of Italian Regions: Not Much Ado About Something?*, „The International Spectator”, vol. 42, nr 2, s. 197–207.
- Pietraś M. (2008), *Hybrydowość późnowestfalskiego ładu międzynarodowego*, w: *Późnowestfalski ład międzynarodowy*, red. M. Pietraś, UMCS, Lublin, s. 57–74.
- Rosenau J. N. (1989), *Global Change and Theoretical Challenges: Towards a Postinterterritorial Politics for the 1990s*, w: *Global Changes and Theoretical Challenges. Approaches to World Politics for the 1990s*, red. E. O. Czempel, J. N. Rosenau, New York.

- Rosenau J. N. (1990), *Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity*, Princeton.
- Schiavon J. A. (2019), *Comparative paradiplomacy*, Routledge, Nowy Jork.
- Skorupska A. (2015), *Dyplomacja samorządowa. Efektywność i perspektywy rozwoju*, PISM, Warszawa.
- Skorupska A. (2016), *Geograficzne kierunki międzynarodowej aktywności polskich województw*, „Sprawy Międzynarodowe”, nr 3, s. 130–147.
- Soldatos P. (1990), *An Explanatory Framework for the Study of Federated States and Foreign Policy Actors*, w: *Federalism and International Relations – The Role of Subnational Units*, red. H. J. Michelmann, P. Soldatos, Oxford, s. 34–53.
- Szewczak M., Ganczar M., Jaszczuk P. (2016), *Raport badawczy na temat „Współpracy międzynarodowej miast polskich”*, „Badania i Raporty NIST”, nr 3.
- Vdovychenko V. (2019), *Italian paradiplomacy in action: The engine of contrast or pure self-interest?*, „UA: Ukraine Analytica. Europe of Regions”, vol. 16, nr 2, s. 18–26.
- Wieczorek I., Szewczak M. (2018), *Współpraca międzynarodowa miast polskich. Doświadczenia JST*, NIST, Łódź.
- Wolfish D., Smith G. (2000), *Governance and Policy in a Multicentric World*, „Canadian Public Policy”, vol. 26, s. 51–72.
- Współpraca partnerska samorządów. Praktyczny przewodnik* (2009), red. K. Paczyńska, A. Stachowiak, A. Porawski, H. Leki, Związek Miast Polskich, Poznań.

The Foreign Activity (Paradiplomacy) of Polish Voivodeships Towards Italy

Summary

The main purpose of this article is to present the current state of foreign cooperation (paradiplomacy) of Polish regional governments with their Italian counterparts. The theoretical part shows the essence of paradiplomacy, which is understood as the ability of local governments to be involved in a political interaction extending beyond state borders. The empirical part discusses the spatial directions of paradiplomacy exercised by Polish local governments and Polish-Italian regional partnerships. The hypothesis that regional governments, in addition to their neighborly cooperation, cooperate with geographically distant partners is verified. The cooperation with Italy has been analyzed as an example. The article uses methods typical for social sciences, including case studies and quantitative and qualitative analysis.

Key words: paradiplomacy, partnership agreements made by regions, Poland, Italy